

III / 13 / 8 805

VAZİFE

1329

Onbirinci sene

Numero: 8-30

İdarehane: İstanbul

İlanat için: Pazartesi

Perşembe günleri 5-2

arasında idarehaneye

veya hergün ilanât acen-

talarına müracaat edilebilir.

29 Rûbiyülâher 1342

müessisi; merhum

Nûzhet Sabit

Cumartesi günleri neşr

olunur iktisadî, içtimâî,

siyasî gazete

Nüshası 3 kuruştur

Sayfalarımız halkın hakkını koruyan yazılara açıktır

Abone şeraiti:

Türkiye için 6 aylığı 80, seneliği 150 kuruştur.

Ecnebi memleketler için 6 aylığı 100, seneliği 180 kuruştur

8 Kanunuevvel 1339 / 1923

[Sayfa 1]

Karikatür: (duvarda "Ya Sabur" levhası asılı)

- Beşyüz muhacir daha geldi. Emval-i metrukeden bir boş ev de mi yok?
- Ne gezer. Bin beşyüz evden iki konak boş kaldı idi. Bu hafta içinde onlar da kumandan bey ve paşa efendinin aileleri tarafından işgal edildi.

Çerçeve icindeki duyuru:

Halk Müdafii Vazife'yi Yaşatmak İçin

Halk kendi hukukunu müdafaa eden Vazife gazetesine muavenet mecburiyetindedir.

Vazife, bugüne kadar işçi ve köylülerin ve alelumum yoksul halk kitlelerinin hukukunu imkânın müsaadesi nisbetinde müdafaaya gayret etti. Bundan sonra da aynı meslekte devam ve inkılâp fikirlerini tamim arzusundadır.

Maalesef gazetenin satışı mesarifini koruyamamaktadır. Vazife yaşayabilmek için hiç değilse üçbin aboneye ve kâriye muhtaçtır. Bu kadar kâriye malik olursa Vazife yevmi olarak da intişar edebilecektir.

Sadık ve fedakâr okuyucularımız, malî müşkilâta maruz bulunan gazetelerinin muavenetine şitap etmelidirler.

Dostlarımızdan Vazife'ye onbeş gün zarfında lâakal ikibin abone bulmalarını temenni ederiz. Abonelerin listesi Vazife'de neşr olunacaktır. Nakdî teberrüatta bulunacaklara da Vazife şimdiden teşekkürlerini beyan eder.

Abone ve teberrüat için Cuma günleri öğleden sonra Amedî Matbaasına, Pazartesi, Salı, Çarşamba ve Perşembe günleri de Nuruosmaniye Caddesinde 57 numaraya saat ikiden sonra müracaat olunması rica olunur.

İlk sayfası
tam olarak
kese

Türkiye ya müstakil yaşayabilecek ve iktisaden seri bir inkişafa mazhar olacaktır. Yahut da bir istihlâk ve piyasa memleketi olmakta devam edecek ve -zevahir ne olursa olsun- eskisinden daha beter bir ecnebi vesayeti altına düşecektir. Bu tehlikeyi görmemize ve göstermemize, yersiz bir millî gurur hissi mâni olmamalıdır. Hissiyatımızla düşünmeyelim. Afakî şeraitin zaruretinin daima göz önünde tutalım. Memleketimize edeceğimiz en büyük hizmet, müdiranımız da dahil olduğu halde; halkımızı evham ve hayalât üzerine bina kurmak itiyadından kurtarmak; ve onu, her işte elde mevcut mümeyyiz vasıtalarla, bilfiil ve derhal ne yapmak mümkün olduğunu hesap etmeye alıştırmaktır.

İktisadî sahada yükselmek için büyük istihsal, büyük işletme usullerini kabul ve tatbikten ve bu sahada memleketimizde sermayeler biriktirmekten gayri çare yoktur. Bugün cihan iktisadiyatının bulunduğu seviyeden, fersah fersah dun bir vaziyette bulunan millete: "Zengin olunuz!" diye haykırmak, onu teşvik ve irşat etmek, bu ümniyenin husulü için kifayet etmez. Yapılması icap eden büyük iktisadî işlerimizi başarmak ve alelumum istihsal faaliyetinde mühim bir mevki işgal etmek, servet ve sermaye sahibi vatandaşlarımızın vüs' ve iktidarı fevkindedir. Bu hakikat içimizden en nikbin olanların da taht-ı itirafındadır. Kendi memleketimizde bile -bize göre büyük addedilebilecek- küçük ve orta sermayeli teşebbüsleri bel' ve mahveden muazzam tröstlerin, konsorsiyumların rekabetine, bizde hangi kabadayı sermayedar dayanacaktı? Zaten bugün "serbest rekabet" lâfzı murad bir mazi yadigarından başka bir şey değildir. Evvel ve âhır dediğimiz gibi, memleketimizde vasi mikyasta ferdî teşebbüsata girilirse, yerli zenginlerimiz bu işlerde ya dolayısı ile yahut doğrudan doğruya ecnebi sermayedarlarının dalları ve âletleri olacaklardır. Bundan millet hiçbir şey kazanmayacak, işçilerimizin sâyi semeresi olarak birikecek servet harice akacaktır.

Servet menbalarımızın yabancı ellere geçmesini ve milletin soyulmasını istemiyorsak, hemen heyet-i içtimaiye halinde harekete gelmeliyiz. Hür yaşamak için muhtaç olduğumuz büyük işletmeleri, icap eden sürat ve intizam dahilinde; ancak ve ancak bir millet teşkilâtı başarabilir. Yalnız askerî ve siyasî sâiklerle değil, sırf iktisadî düşüncelerle de, her fırsatta hükûmet büyük teşebbüsât-ı ticariye ve sanayiye önyak olmalıdır. Aksi takdirde kıyamete kadar yarım müstemleke vaziyetinden kurtulamayız.

Bizim ötedenberi müdafaa ettiğimiz bu nokta-i nazar, son aylar zarfında pek çok taraftar kazanmıştır. Bilhassa Anadolu Şimendüferleri ve Tütün Rejisi meseleleri etrafında cereyan eden müzakerat, Millet Meclisi âzâlarından büyük bir ekseriyetin millîleştirme lehinde olduğunu göstermiştir. Bu cereyanı selâmet-i milliye namına alkışlarız. Yalnız hükûmetin buna karşı aldığı mukavemet vaziyetini bir türlü izah edemiyoruz. Bazı tâlî sebepler mevcut olabilir. Fakat bunlar siyaset-i iktisadiyemize müteallik bazı esasatın kabul edilmesine mâni değildir. Meselâ Rejî mukavelesinin feshine ramak kalmıştı. Hükûmet bunu kuponlar müzakeresinden sonraya talik arzusunu izhar etti. Bir cumhuriyet idaresinin ruhuna münafi

olan bu münakaşasız kararlar, sebebi anlaşıl原因an istihaleler pek ziyade göze batıyor. Şimendüferler mukavelesi de bir türlü encümenden çıkmıyor. Bunun hakkında da encümen tetkikatını bitirmiş, hattın iştirası lehinde kararını vermişti. İştiraldığıne göre, Nafia vekili bu karara muhalefet ediyor ve buna mebnî için heyet-i umumiye müzakeratına sevki taallüle uğruyor.

Biz Mecliste, bu gibi mesele müteallik umumî bir hatt-ı hareket çizilmesini çok şayan-ı arzu buluyoruz. Böyle bir mihenk elde olursa, artık esas mesele hakkında münakaşaya mahal kalmaz. Her iki mesele hakkında, yalnız maddî şeraitin icabına göre millîleştirmek için münasip zamanın tayini ciheti kalır.

İktisadî istiklâlimizin selâmeti namına bu tarz bir karar ne kadar çabuk verilirse, o kadar hayırlı olacaktır. Böyle millîleştirme lehinde umumî bir düstur mevcut olunca, bundan tedricen büyük şehir belediyeleri de istifade edebileceklerdir. Birtaraftan hükümet demiryollarına, madenlere, limanlara, Tütün Rejisine ve sair nakil, mübadele ve istihsal müesseselerine ve diğer bir makalemizde teklif ettiğimiz gibi ticaret-i hariciyeye vaziyed ederek bunları millet^{he} sabına idare etmeli; diğer taraftan da büyük şehirlerde hidemat-ı umumiye müteallik tramvay, elektrik, telefon, su, havagazı, deniz nakliyatı gibi işleri beledileştirmeli ve böylece umumî ve mahallî bir iktisadî teşkilât şebekesi memleketi ihata etmelidir.

Bu teşebbüsât ahaliye ve cemiyetimize birkaç türlü menfaat temin edecektir. Birçok meclis-i idare âzâlarının ve ecnebi sermayedarlarının ceplerine tahsisat, temettu ve sair namlarla giren azim mebalig memleket dahilinde kalacak; bu sayede istihsal ve idare masarifi azalacak; erbab-i mesâinin vaziyeti ıslah edilebilecek; fiyatları ve bedelleri tenzil mümkün olacak; ve hüsn-ü idare edilirse, bir millî sermaye terakümü ve işletmelerin tevsi ve ıslahı imkân dahiline girecektir. Zira devlet ihtikâr yapmayacaksa da, bir müstahsil ve bir tüccar zihniyetiyle hareket edeceğinden, masarifi yekûnuna müsayyen ve makul bir nisbette bir kâr zam edecek ve tedricen sermayesini tevsiye edecektir.

Millîleştirmek ve belediyeleştirmenin bütün meziyetlerini burada tadat edecek değiliz. Maksadımız sadece meselenin ehemmiyetini karilerimizin nazar-ı intibahına arz etmektir ve bugün efkâr-ı umumiye, bunun bizim için bir hayat ve memat meselesi olduğunu takdir ettiği cihetle daha fazla ısrar etmeğe lüzum görmüyoruz. Yalnız vârid-i hatır olan bir itiraza cevap vermeden geçmeyeceğiz: deniliyor ki, bu tavsiyeler iyi hoş, ama, iktiza eden milyonları nereden bulacağız? Bu güçlük ilk zaman için mevcuttur. Maamafih, itibarımız pek sarsılmış olmakla beraber, bugün bile bize müsait tekliflerde bulunan sermayedar grupları zuhur ediyor. Eğer memlekette asayiş ve istikrarı tesis edebilirsek, Avrupa'daki derin iktisadî buhran neticesi faaliyet sahası darlaşan sermayeler daha mahviyetkâr bir tarzda bize müracaat edeceklerdir. Şimdilik iktisadiyatımıza salim bir cereyan verecek ilk adımı atmak için icap ederse, ehven-i şer kabilinden bazı ağır şerait bile kabul edebiliriz. İleride işlerimiz inkişaf ettikçe kendi sermayemizden istifade edeceğimiz gibi, daha az fedakârlıkla para ihtiyacımızı tatmin kabil olacaktır.

Hülâsa, yoksul Türk milletini ecnebi boyunduruğundan kurtaracak yegâne çare, menabi-i servetimizin iştirakî bir tarzda, devlet tarafından istismar olunmasıdır. Buna tevessül etmekte çekindiğimiz nisbette, azatlığımız imkânları azalacaktır. Bu hususta tereddüt caiz değildir. İktisadî siyasetimize metin bir istikamet vermek azmini kendisinde bulamadığı halde iktidar makamını işgalde devam eden devlet ricali millete karşı büyük günah işlemiş oluyor. Efkar-ı umumiye müstacel ve iltibassız kararlara intizar ediyor.

Anadolu Şimendüferleri ve İngiliz Entrikaları hakkında Tan [Temps] gazetesinin ifşaatı

Son gelen Tan gazetesinin şayan-ı dikkat olan başmakalesini bervech-i âti naklediyoruz:

4 Teşrinievvel 1888 tarihinde Osmanlı hükümeti ile Berlin'deki Doyçe Bank namına hareket eden Ştutgard Bankası direktörü Mösyö Alfred Kavla arasında akd edilen bir mukavele İstanbul'da imza ediliyordu. Bu mukavele ile Devlet-i Osmaniye, Haydarpaşa-İzmit şimendüferinin işletmesini devrediyor ve İzmit-Ankara şimendüferinin inşası için de bir imtiyaz bahşediyordu. 15 Şubat 1892 tarihinde "Anadolu Şimendüferleri Şirket-i Osmaniyesi" nam ve hesabına hareket eden Mösyö Alfred Kavla ile Türkiye arasında yeni bir mukavele imzası bitiyordu. Bu iki itilâf mucibince Ankara-Kayseri ve Eskişehir-Konya şimendüferlerinin inşası imtiyazını da aynı şirket istihsal ediyordu. Anadolu şimendüferleri denilen şebeke-i cedide bunlardan ibarettir. Bu hututun tarihçesi malumdur ve bu tarih, bir müessesenin ve bir adamın tarihçesiyle karışır. Müessese Berlin'deki pek muazzam Doyçe Bank'tır, adam da Anadolu Şimendüferleri teşkilâtı Mösyö Kolman'ın idaresi altında yapıldığı sırada Türkiye'ye celbettiği Mösyö Hüknen'dir [Huguenen]. Mösyö Hüknen Haydarpaşa limanının idaresiyle işe başladı. Anadolu şimendüferlerinde birbirini müteakip kâtib-i umumî, müfettiş, müdiriyet reis-i sânisî ve müdir-i umumî muavini mevkilerini işgal etti, ve sonunda, müdir-i umumî ve meclis-i idare vekili makamına kuud etti. Daha ilk Türk meşrutiyeti ilânında, 1908'de Mösyö Hüknen pek çok tenkidata maruz kaldı.

Maamafih kendini muhafaza etti ve bugün yeniden meydana çıktı.

Geçen ilkbaharda Lozan konferansı esnasında Anadolu şimendüferlerinin yeni bir itilâfa zemin teşkil ettiği haberi şayi' oldu. Bu işe ait tahvilâtların ekserisi bir Zürih bankasına mevdu' bulunuyordu. Bu banka içinde Şroder ticarethanesi ve bir çok itibar müessesatı bulunan Alman grubuyla bir itilâf akd etti. Bu itilafın tafsilâtını hülâsa etmeğe çalışacağız.

"Türkiye Millî Demiryolları"* ünvanı altında bir yeni şirket teşkil edilecektir. Anadolu şimendüferi de ona merbut iki kumpanyanın (Haydarpaşa limanı ve Mersin-Adana hattı) aksiyon ve obligasyonları yeni şirketin tekabül edilen tahvilâtıyla tebdil edilecekti ve nisbet, beş eski aksiyona mukabil bir yeni, ve on eski obligasyona mukabil üç yeni olacaktı. Zürih bankasına mevdu' olan aksiyonlar da hususi bir muameleye tâbi olacaktı. Onlarla mübadele başabaş yapılacaktı. Buna bedel tahvilâtin sahipleri rey hakkından feragat ve yalnız hisse-i menfaatlerini muhafaza ediyarlardı. Rey hakları İngiliz grubuna geçiyordu.

Bu grup yeni şirketin sermaye aksiyonlarına yüzde (12,5) nisbetinde iştirak hakkını muhafaza ediyordu; fakat bu iştirakin 5-3 miktarı kendisine hizmetine mukabil bilâ bedel bahş olunuyordu.

İngiliz grubu kendisinininkine müsavi, yani yüzde 12,5 nisbetinde iştirak hakkını Fransız grubuna teklif ediyordu. Ve bu grup kuponların bedelini tamamen tediye mecburiyetinde tutuluyordu.

* National Railway of Turkey

809
Aynı şerait altında İtalyanlara da hisse veriliyor ve Türkiye'ye bilâbedel aynı miktarda hisse ayrılıyordu. Nihayette mesele şu suret-i halle iktiran ediyordu: İngiliz grubu 51 reye malik olacak fakat yalnız sermayenin yüzde beş miktarını tediye edecek; mütebakisi Fransızlar, İtalyanlar, Türkler ve Doyçe Bank grubuna mensup olmayan tahvilât sahipleri arasında taksim olacak. Bir müddet sonra Fransız ve İtalyan gruplarının böyle bir alışverişe girmişken istinkâf etmelerini öğrenmek kimseyi mütehayyir etmedi.

Buna rağmen İngiliz grubu muamelâtını takip ediyordu. 31 Eylülde Zürih'te Anadolu Şimendüferlerine bir yeni meclis-i idare intihap edilmişti. Yanılmıyorsak, meclisin ondört âzasından yedisi İngilizdir. Müteakiben aynı Mösyö Hüknen Ankara'ya gitti. Hattın temsil ettiği şirkete devrini talep etti. Teşrinisaniye doğru yeni Nafia Vekili Muhtar Beyin bu şirkete hattı devr hususunda Hüknen ile itilâf ettiği haberi geldi. Mukavele meclis-i mâlînin tasdikine arz olunmuştu. Onun başlıca mevaddını kaydedelim:

Türk hükümeti ve şirket müteakibilen yekdiğerini borçlarından ibra eyleyecek, şirket 1 Temmuz 1925 tarihinden evvel bilânçosu harabiye duçar olan köprüleri demiryollarını istasyonları ve diğer tesisat ve inşaatı tamir etmeği taahhüt edecek (bu tamiratın bedeli iki milyon İngiliz Lirası kadar tahmin   olunmaktadır). Bu meblağ İngiltere'den ihraç olunacak yüzde 8 faizli obligasyonlarla itfa olunacaktır. Kilometre teminatı yerine devlet bütçesinin tanziminde nazar-ı dikkate alınacak ve her sene açığı kapatacak mukamen bir teminat ikame olunacaktır.

Şirket, Adapazarı-Bolu, Adapazarı-Bafra, Bafra-Düzce hatlarının inşasına sırasıyla 2, 5 ve 7 ay zarfında başlamayı vaad ediyor. Şirket, Haydarpaşa ve Eskişehir arasında yevmî trenler, Eskişehir ile Ankara arasında yevmî dört tren ve Eskişehir-Konya arasında yevmî altı tren işletecek.

Türk hükümeti eldeki bütün şimendüfer malzemesini ve vagonları ve Haydarpaşa limanı ile âlât ve edevatını şirkete iade edecek.

Şirket tamirat icra edildikten sonra bile hattın derhal işтира edilmesi tehlikesine maruz kalacaktı; fakat bu iştiraya müteallik mevad; mezkûr hattın inşası masarifini iktarafa tahmil edilecek tarzda tebdil edecektir. il

Bu itilâf bitarafane tetkik edilince şirketin kendi boynuna ipi geçirdiği; fakat Türk hükümetini müşkilâta maruz bırakmak için icap eden vesaiti ihzar ettiği hissi peyda olmaktadır. Sabık Anadolu Şimendüferinin Türk hükümetiyle olan münasebatını bilenler bu neticeden mütehayyir olmayacaklardır.

Ankara mecalisinde bu itilâfın kıymet-i tatbikiyesi hakkında şüpheler hasıl oldu. Şâyî' olduğuna göre, Maliye Encümeni buna muarızdır. Türkiye'nin hayatını alâkadâr eden bu şimendüferin mevzuubahs olduğu teemmül olunursa meselenin ehemmiyeti anlaşılır.

Fransız kooperatiflerini temsil etmek üzere Rusya'ya giden Paris Hukuk Fakültesi'nin kıymetli müderrisi Şarl Jid, seyahatten avdetinde FKP'nin naşir-i efkârı olan (Ümanite - Beşeriyet) gazetesine, Rusya hakkındaki ihtisaslarını bervech-i âti anlatmıştır:

- Rusya'da gördüklerim mi? O kadar çoktur ki, birkaç dakikalık kısa bir mülâkat esnasında anlatılamaz.

- Şüphesiz. Yalnız, arzu ederseniz, bazı noktalar hakkında bize malûmat veriniz.

Kooperatifler

- Evvelâ kooperatifler.

- Kooperatifler Rusya'da harikulâde bir terakki ve inkişafa mazhar olmuşlardır. Oradakileri gördükten sonra, Fransa'daki mesâiyi ehemmiyetsiz, küçük teşebbüsler diye tavsif edebiliriz. Şunu da söyleyeyim ki, hükümet kooperatiflere her türlü muaveneti ibrazdan çekinmiyor. Emtia-yı ticariye onlara kâfi miktarda ve herkesten evvel veriliyor. Tabî oldukları vergiler serbest ticaretinkine nisbetle nısıf derecededir. sin

Bolşevikler, kanun, adalet... burjuvazinin ihtirarı olan bütün bu kelimelerle eğlenirler. Onlar için en ehemmiyetli ve hayati olan mesele, işçinin menfaatidir. Orada proletarya diktatörlüğü vardır. Bunu bizzat gördüm ve asla ürkmedim.

- Serbest ticaretten bahsediyordunuz?

- Oh! Serbest ticaret orada pek iptidai bir haldedir. Hükümet mağazalarıyla kooperatiflerin rekabeti karşısında hemen hiç ehemmiyeti kalmamıştır.

Sağlam Bir Para

- Rusya'da tabii hayat avdet etmiş midir?

- Şüphesiz. Hatta bizden daha sağlam ve sabit bir paraları var. (Cernovç) altın ruble. Artık orada yalnız altın ruble ile muamele yapılıyor. Mağazalarda alışverişler, amelenin, memurların, yaşamaya kâfi bir para alan işçilerin yevmiyeleri hep altın ruble olarak veriliyor.

- Ya kağıt rubleler!

- Onlar henüz mevcuttur. Fakat bir aydan evvel ortadan kalkacağı benziyor. Hukuk Fakültesinden bir talebem olan, Maliye Nâzırı ile görüştüm. Kendisi pek gençtir -pek tuhaf, bu memlekette yalnız gençler var- sözleri kat'i idi. Muvaffakiyetinden emin bir vaziyetle konuşuyordu. Çernoveç, yani sabit kıymete malik para, önümüzdeki ilkbaharda Rusya'nın yegâne parası olacaktır.

Rusya'da Yiyecek Boldur

- Demek iktisaden vaziyetleri iyidir.

- Evet, hayat hâlâ pahalı, maamafih iyi yeniliyor. Mevadd-ı gıdaiye hiç de eksik değil. Hatta birçok ihracat bile yapıyorlar. Riga'da bütün bir ticaret filosunu dolduracak kadar büyük emtia antrepoları gördüm. Her gün her memlekete, İtalya'ya, İngiltere'ye ihracat yapıyorlar. Eğer istersek, Fransa'ya da gönderecekler.

- Gıda meselesi Bolşevikleri meşgul eden yegâne mesele midir? Çocuklara nasıl bakılıyor?

- Ah! Çocuklar. Orada herşey ancak çocuklar içindir. Kooperatifler varidatlarının büyük bir kısmını çocukların ihtiyacatı için kullanıyorlar. Hükümet bu hususta elinden geleni yapmaktan geri durmuyor. Çocuklar herkesten ziyade imtiyazlara maliktirler.

Küçük bir misal; İnkılâbın sene-i devriyesine müsadif bayram gününde, otomobillerin mürur ve üburu Fransa'da 14 Temmuz günündekinden daha şiddetli bir tarzda men' edilmiştir. Bu memnuiyetten yalnız çocuklar istisna edilmiştir. Çocuklar küçük başlıkları ve küçücük çizmeleriyle ne kadar güzeldirler. Kamyonlar içinde sokakları dolaşıyorlar, neşe ve şetaret içinde Enternasyonal marşı söylüyorlardı. Bu, ruhu okşayan lâtif bir manzara teşkil ediyordu.

Askerler:

- Evet fakat, mektep hayatından sonra, kışla hayatı gelir. Bunun pek müşkil olduğu söyleniyor.

- Kat'iyen bende hiç böyle bir his hâsıl olmadı. Ben kat'iyen militarist değilim. Ve hiçbir mesmigeçitte bulunmadım. Fakat Rusya'da bu sahada gördüklerim bende derin tesirler bıraktı.

Rus askeri ferden tetkik edilince garip şekilde ~~bu~~ elbisesiyle tuhaf görünüyor. Başlarını müthiş sürette büyülten upuzun bir külâh, ta topuklara kadar inen uzun bir kaput; fakat kış'a halinde buldukları zaman, insana geçilmesi gayrimümkün müthiş bir duvar hissini veriyor. Onlar bu duvarın yıkılmasına asla müsaade etmeyeceklerini söylüyorlar. Bununla beraber, onlarda kat'iyen emperyalist bir zihniyet yoktur.

- Ya tarz-ı hayatları?

- Gayet hoş görünüyor. Orada bizdeki gibi kışla hayatı yok. Askerler için hususi kurslar var. Askerlik müddeti altı ay. Kışladan çıktıkları zaman inkılâplarının tarihini mükemmelen öğrenmiş ve gayet iyi birer propagandacı oluyorlar.

Hükümetler, milletlerin arzu ve iradelerini hiçe sayarak menfaatlerini ve imtiyazlarını müdafaa ettikleri sermayedarların hırslarını tatmin etmek maksadile harp-i umumîyi ilâna karar vermişlerdi; ~~ve~~ büyük bir ekseriyeti itibarıyla milleti temsil etmeyen ve ipleri sanayi ve banka adamları elinde birer kukladan başka bir şey olmayan mebuslar, lütfen haberdar edildikleri emri vâkayî tasdik etmekten başka bir şey yapmamışlardı. Bu sebepten, sulh ve sükun içinde işlerle güçleriyle meşgul olmaktan [başka] bir arzuları olmayan yüz milyonlarca insan, kendilerine yabancı gaye ve maksatların tahakkuku için koyun sürüleri gibi mezbahalara sevk edilmişler; birbirlerini tanımayan, yekdiğerine karşı hiç bir kin ve nefret beslemeyen ve aralarında halledilecek hiç bir mesele olmayan bu biçareler birbirlerine kuduz köpekler gibi boğazlandırılmışlardır. ~~Kurtulabilenler~~ kurtulabilenler ise, harap olmuş yurdlarına kör topal, alîl olarak dönmüşlerdi. Fakat şunu itiraf etmeliyiz ki, başa gelen bu felâkette bizzat milletlerin de, ve bilhassa halk dostu ve rehberi olduklarını iddia edenlerin de bir hisse-i mes'uliyetleri vardır. Wilhakika, milyonlarca insana sırf cebir ve kuvvetle menfaatlerine zıt ve yabancı gayeler uğrunda hayatlarını feda ettirmek bu asırda mümkün değildir.

Bu aynı zamanda, kendilerinden fedakârlık istenen insanları, ferdî ve hodbin menfaatler fevkinde mukaddes millî ve insanî bir gayenin müdafaa ve tahakkuku için çarpıştıklarına ikna etmekle kâbildi. Bir dakika bile şüphe edilemez ki, siperlerde beline kadar çamur ve çirkef içinde senelerce herşeyden mahrum insanlık hislerinden tecrid etmiş hayvanlaşmış halde ölümü bekleyen askerler, eğer bilseydiler, kâni olsaydılar ki: ~~Ken~~ Vestfalya kömür ve demir madenlerine, ya Fransız ya Alman sermayedarlarınının sahip olması için harp ediyorlar; onları hiç bir kuvvet olduğu yerde durdurulamazdı... Fakat halkı saymak ve ezmek hususunda büyük bir vukuf ve maharete malik olan sermayedarlar maalesef, aldatmak ve kandırmak hususunda da yed-i tulâ sahibidirler..

Mektep, kilise, matbuat, tiyatro, sinema, alkol... halka kendi sınıf menfaatlarına muvafık fikir ve kanaatleri telkin etmek, halkdaki aklî selimi ve insanî hisleri boğmak için kullandıkları çok müessir vasitalardır. Fakat bugün milletler -son büyük felâkettten, kafi derecede akılları başına gelmemiş olmakla beraber-, harp-i umumîden evvel olduğu gibi kolaylıkla aldanmayacak, bir takım tumpuraklı kelime ve düsturlar için hayatlarını fedaya razı olamayacak kadar şuurlanmışlardır. İnkâr edilemez ki, bu şuurlanmada, çarlık zamanında muhtelif kapitalist hükümetlerle akd edilen hafî

muahedeleri ^{ki} onlardan biri İstanbul'u Rusya'ya veriyordu. ^{neşir} ve red eden ve bütün fırsatlardan istifade ederek kapitalist diplomatların hile ve dolaplarını, milletlerden gizli tuttukları tahakküm ve istismar plânlarını meydana çıkaran Sovyetler hükümetinin büyük bir tesiri olmuştur.

Çok şayan-ı teşekkürdür ki, bazan halk düşmanı hükümet adamları da halkçıların hak ve hakikatin tezahürü gayesine matuf mesâîlerini ihtimal yapacağı tesiri düşünerek tamamlıyorlar. İtalya başvekili sinyor Ciyolitti "Hatıralarım" isimle neşrettiği bir kitapta, harb-i umumînin başlıca âmilllerinden biri olan Trauberg tecavüzünü, İngiltere hariciye nâzırı "Edward Grey" ile anlaşarak hazırladığını büyük bir hiss-i iftihar ve memnuniyetle anlatıyor. Bu itiraflardan dolayı bir az geç dahi olsa Sinyor Ciyolitti'ye çok teşekkürler eder ve diğer meslektaşlarının da bu yolda kendisini takip etmelerini temenni ederiz. Zira hak ve adalet ve insaniyet esaslarile katiyen alakası olmayan ve milletlerin esaret ve istismarını istihdaf eden kapitalist diplomasinin iç yüzünü bütün iğrençliğile meydana koyan bu itiraf ve ifşaat artık gözleri açılmağa başlayan halka, asıl dost ve düşmanlarının kimler olduğu, hakiki kurtuluş yolunun hangisi olduğunu büyük bir ^{vazuhla} göstermektedir. Fakat ihtimal itiraz edilecek ve denilecek ki, bu hafî ittifaklar maziye aittir ve harb-i umumîden sonra vaziyet büsbütün değişmiştir.

Filhakika, kurnaz kapitalistler foyalari meydana çıktığını görünce hakikati anlar ve maruz kaldığı haksızlıklara karşı şikâyet ve isyan etmeğe başlayan halkı tatmin etmek, aldatmak, avutmak ve onu bu suretle eskiden olduğu gibi istismar ve tahakkümlerinin mutî bir âleti olarak kullanmakta devam etmek maksadıyla yeni yeni esaslar ortaya atmışlardır.

Mr. Wilson'un hükümetlerin milletlere haber vermeden, danışmadan yaptıkları hafî müzakerat ve muahedata nihayet vereceğini ve milletlerin artık oizzat mukadderatlarına hâkim olacaklarını vaad eden mahud 14. maddesi de bu cümledendir.

Acaba hükümet adamları bu parlak vaadi yerine getirdiler mi ve bugün milletler, hükümetler ^{ara} sında cereyan eden ve herkes-ten ziyade kendilerini alakadar eden müzakerelerden, aktedilen ittifak ^{_____} lerden haberdar mıdır?

Bugünkü beynelmilel siyasî vaziyeti, siyasî ^{_____} leri gözönüne getirerek bu suale büyük bir katiyetle "Hayır" cevabını vermekte bir dakika ^{bile} tereddüt etmeğe hakkımız yoktur. Bugün

tıpkı harb-ı umumiden evvel olduğu gibi ve şüphesiz ondan daha fazla, hükümetler temsil etmek iddiasında buldukları milletler namına bir takım (hâfî) taahhütler altına girmektedirler. Bugün yine hariciye nezaretlerinin esrarengiz salonlarında kralının, borsa bezirganlarının, diplomatları arasında milletler aleyhine pek hainâne (plânlar ?) hazırlanıyor.

Ve zavalı milletler bunlardan ancak mevki-i tatbiki konulduktan ve önüne geçmek imkânı kalmadıktan sonra haberdar olacaklardır.

Son günlerde matbuat -bilhassa Fransa'ya karşı tevcih edilen- İtalya, İspanya, İngiltere arasında hafî bir ittifak ve mukarenetten büyük bir ehemmiyetle bahsetmektedirler.

Diğer cihetten Fransa'nın ötedenberi berri hâkimiyeti temin maksadıyla, Lehistan, Çekoslavakya, Yugoslavya ve Romanya hükümetleriyle İngiltere aleyhine ittifak ettiği malûmdur.

Sonra Ruhr ve tamirat meselesinden dolayı Fransa ile İngiltere arasında cereyan eden müzakerat kat'ı münasebat derecesini almışken, ajanslar birdenbire iki hükümetin tekrar anlaşmalarını, iki memleket arasındaki ittifak ve ittihadın her zamankinden daha kuvvetli olduğunu bildirdiler.

Görülüyor ki, beynelmilel siyaset âleminde hummalı bir faaliyet var. Ve hissediliyor ki eskisinden daha feci bir felâket arifesinde bulunuyoruz.

Fakat milletler ve millet meclisleri, hükümetlerin yekdiğerleri aleyhine yaptıkları bu ittifak ve ittihatların mahiyet ve gâvelerinden tamamıyla bihaber.

Ve bundan haberdar olmayacaklardır.

Ve iki buçuk bezirganın, üç buçuk sanayi kralının hesabına hareket eden diplomatlar, hariciye nezaretlerinin esrarengiz odalarında milletlerin başına çorap örmekte devam edeceklerdir. Çünkü bu gizli diplomasiye nihayet vermek için Wilsonizm kâfi değildir. Ancak milletler burjuvazinin kanlı hükümetine nihayet verdikleri zamandır ki hafî diplomasiye ve hafî ittifaklara nihayet verilecektir. Ancak menfaatlara zıt olan muhtelif memleketler burjuvazilerinin daima milletler aleyhine tevcih edilmiş muvakkat ittifaklar yerine bütün milletlerin müşterek menfaatları üzerine müstenit hakiki ve daimi bir ittihad kaim olduğu gündür ki, cihan sulh ve sükûn, refah ve saadete kavuşacaktır.

Sadrettin Celâl

Vazife, 8 Kânun evvel 1923

(No. 8-30)

MEMLEKET MESELELERİ ETRAFINDA

Mesâî Kanunu

İktisat Vekilinin bir Mesâî Kanunu ihzar etmekle uğraştığını haber alıyoruz. Bundan birkaç ay evvel, sabık vekil Mahmut Esat Bey tarafından esasen bu meseleye dair bir teklif-i kanunî Meclise tevdi edilmişti. Kanunun tetkik edileceği sıralarda, İzmir grevlerinin mucip olduğu telaş ile İktisat Vekili teklifini geri almıştı. Matbuata hiçbir malûmat tereşşuh etmediği cihetle, bu vesikanın ne gibi esaslara istinat ettiğini bilmiyoruz. Fakat malûm olan nokta, meb'usların bunu fazla müsaa-dekâr bulduğudur. Zahir edilen temayülâta tevfikân, amele lehine olan mevaddın, bilhassa grev mesailinde onun hukukunu tahdit ve takyit edecek tarzda tashih edilmesi mevzuubahs oluyordu.

Bir müddetler bu mesele unutuldu. Son zamanlar yeniden grevlerin birbirini takip etmesi, mesâîyi tanzim ve amele hukukunu tesbit eden bir kanunun fıkdanını hissettirdi. İktisat Vekâletinin, şimdiye kadar ihmal ettiği bu işe tekrar sarılması, bundan ileri geliyor. Yapılmak üzere olan kanuna, şüphesiz evvelce Meclisten geri alınan proje esas teşkil edecektir. Çok temenni ederiz ki, vekâlet bazı taze vekâletin tesiri altında umumi prensiplerden inhiraf ederek amele hukukunu ihlâl etmesin. Bir kanun yalnız günün maddelerini tanzim etmeğe mahsus değildir. O, âtinin az çok uzun bir parçasını kullanmak iddiasında bulunan daha pek şümüllü bir düsturdur.

Bunun için meseleyi her cephesinden tetkik etmek ve her taraftan gelen telkinatı nazar-ı itibare almak icap eder. Geçen sene İzmir'de aktedilen İktisat Kongresi gerçi vâzıh bir iktisadî siyaset çizememişti. Fakat memleketin dört bir köşesinden gelen murahasalar, muhtelif tabakata mensup millet efradının temayüllerini, ihtiyaçlarını, nokta-i nazarlarını izhar etmek fırsatına nail olmuşlardı. Kongrede bütün dertler dökülmüş ve birçok çareler ileri sürülmüştü. Bunlar, gayet kıymetli işaretlerdir. Her vekâlet kendi sahasında, orada ittihaz edilen kararların ihtiva ettiği temayüllerden ana hatlarında mülhem olmak mecburiyetindedir.

Bu itibarla amele grubunun teklifat ve mukarreratı pek ziyade calib-i dikkattir. Bilhassa İstanbul heyet-i murahasasının ve grup heyet-i idaresinin lâyhaları belli başlı amele metalibini ve bir mesâî kanununun istinat edeceği esasatı mükemmel tadat ve izah etmektedir. Gerek bu lâyhalar, gerek kongre heyet-i umumiyesinin bu mesele dair kararları tabii vekâlette mevcuttur. Onlar dikkatle mütalâa olunmalı, amele kavanini nokta-i nazarından en müterakki olan İngiliz, Alman ve Rus müdevvenat-ı kanuniyesi de tetkik edilmeli. Ancak ondan sonra ve daima Türk amelesini ecnebi sermayedarlara karşı korumak vazifesiyle mükellef olduğumuzu tahattur ederek Mesâî Kanunu kaleme alınmalıdır.

Bu kanun bilhassa, menfaatlerini müdafaa için amelenin malik olduğu yegâne silâh olan grev hakkını bilâkaydüşart tasdik etmeli; işçiliğin inkişafında en mühim âmil olan sendikaların teşkilini, amelenin en meşru haklarından biri olarak tanımalı; sendikaların, amele menafiine taallük eden her meselede âzâlarını temsil etmek, onlar namına her türlü teşebbüsatta bulunmak salâhiyetini haiz olduklarını tasrih

eylemelidir. Asgarî gündelik, iş saatleri, kaza tazminatları, ücretli tatiller, hastalık sigorta ve tekaüt mesaili, çocuk ve kadın işinin himayesi... vesaire gibi en hayatî nükatın amele lehine tesbit edilmesi lüzumunda ısrar edecek değiliz. Bunlar Halkçılığın elifbasını teşkil eder. Halkçı ricali bu hususta teşvikten müstağni addediyoruz.

Âşâr Meselesi

Mecliste bugünlerde müzakere edilecek meselelerin en mühimlerinden biri, âşârın ilgasına dair Zülfü Beyin teklifidir. Türk köylüsü bu meselenin halline dört gözle intizar etmektedir. En iptidaî bir vergi usulü olan âşârın tazyiki altında zavallı köylülerimiz asırlardan beri ezilmektedir. Ziraatimizin inkişaf edememesine âmil olan esbattan biri de budur.

Bu beliyeden en ziyade müteessir olan yoksul, orta halli köylülerdir. Zengin köylüler, köy ağaları daima bir taraftan kaybettiklerini diğer taraftan kazandıklarıyla kapatırlar ve vergilerini fazla-i iradlarından tediye ederler. Fakat beş on dönüm araziden rızkını çıkarmağa çalışan biçareler için bereketsiz seneler müthiş bir felâkettir. Zira umduğu mahsulü alamadıktan başka, köylü, mültezime yine âşâr tediyesine mecburdur. Çok defa âşâr yoksullar üzerine yükletilmiş bir sermaye vergisi mahiyetini ihraz eder. Şu levhayı gözönüne getiriniz; biricik tarlasına sekiz-on kilo buğday eken köylü, aylarca çalışıyor, çaballıyor. Alacağı mahsule güvenerek ve onu karşılık göstererek borç alıyor, ailesini geçindiriyor, hayvanının yemini tedarik ediyor. Hasat zamanı geliyor. Yine günlerce emek sarfediyor. Fakat talihsizlik! Mahsul bereketsiz... Ancak tohumunu ya çıkarıyor ya çıkarmıyor. Bununla beraber vergi alelittlak mahsul üzerinden verildiği için; yalnız bütün masrafları, emekleri heba olmakla kalmıyor. Bir de o senelik olarak, tenakus etmiş olan tohumundan takriben bir (? k)ilesini de vermeğe icbar ediliyor... Bu, yüzde bir misaldir.

Zülfü Beyin teklifi bu feci vaziyete çaresiz olmak iddiasındadır. Fakat ruh itibarıyla şayan-ı tasvip olan bu lâyiha pek nakıs olduğu cihetle maksadı temin edemeyecektir. İzahatımızdan anlaşıldığı üzere, yoksul köylünün hiçbir suretle vergi itasına tahammülü yoktur. Âşâr yerine arazi vergisi ikame olunmalı ve buna her köy için eski âşâr miktarları esas ittihaz edilmeli; fakat bu vergiden azami yirmi dönüm araziye malik olanlar istisna edilmeli ve vergi yekûnu bu miktardan fazla arazi sahipleri arasında ve mütezayid bir nisbet dahilinde tevzi olunmalıdır. Sonra lâyihada tesbit edildiği gibi, işlenmeyen arazi müsadere olunmalı; fakat bundan da hayvanını, çiftini zayi ettiğinden dolayı ziraatte bulunamayan yirmi dönüme kadar küçük arazi sahipleri istisna edilmeli ve müsadere edilen arazi bilâbedel yoksul köylülere ita olunmalıdır. Küçük köylüye ait olan bu tashihat ile kanun, tamamiyle yeni bir şekil ihraz; ve ziraatimizin inkişaf yolları için icap eden şeraiti ihzar edecektir. Neticede hazineye âşârın temin ettiğinden daha fazla varidat gireceği muhakkaktır.

Fakat hükümetin bu kanaatte olmadığını istihbarat gösteriyor. Ajans telgraflarına nazaran, Maliye Vekili arazimizin muntazam kuyudu olmadığını ileri sürerek bu ıslahatın tehirini Meclisten talep etmek niyetindedir. Halbuki bu noksan, böyle hayatî bir teşebbüsten feragat olunmasını icap ettirecek ehemmiyette görünmüyor. Arazi ku-

yudu hiç yok değildir. Bunun sâlim bir usul dahilinde, muayyen bir zaman zarfında yeniden tesbit edilmesini, aynı kanunun bir maddesi Maliye Vekâletine emredebilir. Bu vahî itiraz önünde mebuslarımızın tevakkuf etmeyeceklerini ümid etmek istiyoruz.

Son zamanlar Mecliste inkılâp gayelerimize ve millî menfaatlerimize uygun kuvvetli cereyanlar müşahede edilmektedir. Bu meselede olduğu gibi, Rumeli Şimendüferleri ve Tütün Rejisi meselelerinde de Meclisin temayülâtını efkâr-ı umumîye alkışlamakta idi. Maatteessüf hükümet muhtelif vesilelerle bu arzuların, resmî kararlar şeklinde izhar olunmasına mani olmaktadır. İtikadımızca artık tereddütlerden sıyrılıp sarîh bir vaziyet almanın ve Meclise tahakküm siyasetinden vazgeçmenin zamanı gelmiştir.

Dürbîn

İŞÇİLİK ÂLEMİNDE HAYAT VE HADİSELER

TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMASI
TÜSTAV

Sevgeli Vazife'ye

818

Perukâr kalfalarından bir arkadaş tarafından gönderilen bir mektubu aynen terc ediyoruz:

10 Tesrûsânî sene 339 4-30 numaralı nüshamızda "İsî âleminde kayıtlar ve kadrolar" serilehası altında "Sarraçlar, kayıtlar ve kazançları" hakkında uzun uzadıya tafsilât vererek patronların tahakkimlerini ve isemin sebebi cefay, buna mukabil oubas cusebiz saat mesâriye bedel aldığı aîz'i parayı yazarak pek haklı olan kıymetli sözlerimizle sizi tenir ediyoruz.

Bu isî kardeşlerimizin aca ve tahammülüz kalleri zannetmem ki her bir isîyi müteessir etmesin. Biz, perukâr esnafi cemiyeti hakkında da sizi ikaz edecek tabiri ve samimi kıymetli yazılarımıza matizan ediyoruz.

Çalıştığımız oubas saatlik mesâriye nispeten en sanatkârımızın haftada aldığı yedi sekiz lraye tecarüz etmez.

Ve her du bir tepme ile kapı süsü edilmiş kaygısıyla üzülmü. Çocuklarımızın, kardeşlerimizin, peder ve valideurumun yüzlerini ancak haftada bir gün görebiliriz. Ve bunun da hafta tatli namu altında yarım gün tenir etmek istiyorlar. Veler ki Cuma da olsa, kayıtlar ve istihabat ism tabiri bir ki bir günü tercih ederiz... Ve Cuma tatli olmak ism bütün gün isteriz. Rica ederim "Vazife" nüz ism hakkında da kıymetli sözlerini esirgemesin.

Bizim ikaz edecek yazılarınızı, hissyanızımızın
tercimam olmasını rica ederiz. Bizim cemiyetimiz
de, kalfa ve patrouların işine alan sırtakları
sermayedar ve cemiyetidir. Bizim hak müdafimiz
olan gazetemiz, size göstereceğiniz yolu sabırsız-
lıkla bekliyoruz. Ve ben de size sımektübu
yazarak arkadaşlarımızın duyularını size ibrâj
ederek hürmetlerimi takdim ederim efendim.

İnşa mahfuzdur

Sımeudifereler Cemiyeti İntihabı

Dün Sank Sımeudifereleri müstahdemini
tercimam cemiyetinin yapılacak olan heyet-i
idare intihabı ekseriyetin bulunamaması dol-
ısıyla yerm-i âhere teluk edilmiştir.

Anelik murahtasının arzı

Sank Sımeudifereleri Anelik murahtası
Aziz Anı Efendi kampanyasının kabul ettiği
halde ıera etmek istemediği bazı hususları
ait olduğu makamlar nezdinde fakry etmek
üzere dün Sabah Ankara'ya müteveccihen
hareket etmiştir.

TÜRKİYE

Mürettibler Cemiyeti Kongresi

820

Dün, Mürettibler Cemiyetinin seneyi devriye-i tesisi olmak münasebetile cemiyetin kongresi inikad ile senelik hesabata ve Emek gazetesinin vaziyetini tetkik etmiş, yeni heyet-i idareyi intihap eylemiştir. Kongrenin içtimâ mahalli olarak intihap edilen Meserret oteli kiraathanesinin camlı salonunda toplanan mürettip, makinist ve amele arkadaşlar vakt-i muayyenin hulûlu üzerine kongreyi küşat ve müzakerata iptidar eylemişlerdir. Heyeti umumiyenin kararı ile muvakkat riyaseti, sabık heyet-i idare reisi Ali Kâzım efendi deruhde ve celseyi küşad ettikten sonra, Muammer efendi ayağa kalkarak cemiyetin bir senelik me-saisi hakkında raporu okumuştur. İşbu rapora göre, cemiyetin an-ı teşkilinden itibaren şimdiye kadar pek semeredar işler görmüş ve bir matba'a tesis etmek emrinde pek kuvvetli istihzaratta bulunmuştur. Raporda şayan-ı dikkat görülen diğer bir nokta da, pek cüz'î olmakla beraber bazı taahhüdâtın birikmesi olmuştur ki, âzâ-yı cemiyet bir hususda terahî gösterilmemesini taahhüt eylemişlerdir. Ez hercihat bu taahhüt seza-yı takdirdir... Raporun kıraatını müteakip rey pusulaları tevzi ve rey hafi ile yeni heyet için yedi arkadaşın intihabı merasimine başlanmıştır. Arân tasnifi neticesinde Türk Sesi'nden Ali Kâzım, Âhenk'den Recep, Seday-~~de~~ Hakîtan Ragıp, yine Âhenk'den Celil, Türk Sesi'nden Bekir, Türk Sesi'nden Hüsnü ve Marifet'ten Mustafa efendiler heyeti idareye intihap edilmişlerdir. Heyeti idare dahi aralarından Ragıp beyi riyasete, Hüsnü efendiyi de veznedarlığa seçmişlerdir. Bunu müteakip Emek gazetesinin vaziyeti hakkında Reşat Vedat bey tarafından kıraat edilen raporve serd edilen mü-talâat istima' edilerek gazete vaziyetinin kaflı olduğu anlaşılması üzerine gazetenin devam-ı intişarına ve bütün mevaki sinin ikmaline müttefiken karar verilmiştir.

Mürettip (Emek: İzmir)

Vazife - İzmir mürettibi'nin cemiyeti arkadaşlarımıza muvaffakiyet temenni ve aralarındaki tesanüdün günden güne daha metin olacağını ümit ederiz.

Amele murahasının azimeti

Sark şimendiferi amele murahası Aziz AVNİ efendi kumpanyanın kabul ettiği halde icra etmek istemediği bazı hususatı ait olduğu makamlar nezdinde takip etmek üzere dün sabah Ankara'ya müteveçhen hareket etmiştir.

(8-30)

Vazife, 8 Kânuvvel 1923